

ЗАГАЛЬНА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ООН ЯК ДЖЕРЕЛО КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS OF UN AS THE SOURCE OF THE CONSTITUTIONAL LAW OF UKRAINE

Алмаші І.М.,
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правознавства
Закарпатського інституту імені Августина Волошина
Міжрегіональної Академії управління персоналом*

Статтю присвячено Загальній декларації прав людини ООН як джерелу конституційного права України. Здійснено аналіз Загальної декларації прав людини ООН як джерела конституційного права України. Охарактеризовано Універсальний періодичний огляд у контексті реалізації положень Загальної декларації прав людини ООН. Проаналізовано Універсальний періодичний огляд щодо України.

Ключові слова: Загальна декларація прав людини ООН, джерела конституційного права України, Універсальний періодичний огляд, Універсальний періодичний огляд щодо України, права людини.

Статья посвящена Всеобщей декларации прав человека ООН как источнику конституционного права Украины. Осуществлен анализ Всеобщей декларации прав человека ООН как источника конституционного права Украины. Охарактеризован Универсальный периодический обзор в контексте реализации положений Всеобщей декларации прав человека ООН. Проанализирован Универсальный периодический обзор относительно Украины.

Ключевые слова: Всеобщая декларация прав человека ООН, источники конституционного права Украины, Универсальный периодический обзор, Универсальный периодический обзор относительно Украины, права человека.

The article is devoted to the Universal Declaration of Human Rights of UN as the source of the constitutional law of Ukraine. Analysis of the Universal Declaration of Human Rights of UN as the source of the constitutional law of Ukraine is made. The Universal Periodic Review in the context of realization of the Universal Declaration of Human Rights of UN is characterized. The Universal Periodic Review on Ukraine is analyzed.

Key words: Universal Declaration of Human Rights of UN, sources of the constitutional law of Ukraine, Universal Periodic Review, Universal Periodic Review on Ukraine, human rights.

Постановка проблеми. У контексті сучасних глобалізаційних та євроінтеграційних процесів, розвитку України як правової й демократичної держави, еволюції громадянського суспільства, розвитку конституційного права України важливого значення набуває дослідження проблематики Загальної декларації прав людини ООН як джерела конституційного права України.

Дослідження проблематики Загальної декларації прав людини ООН як джерела конституційного права України має важливе практичне значення для подальшого вдосконалення інституту прав людини в Україні та реформування конституційного законодавства України. Унаслідок цього дослідження проблематики Загальної декларації прав людини ООН як джерела конституційного права України є важливим для розвитку науки конституційного права.

Саме тому **метою статті** є охарактеризувати Загальну декларацію прав людини ООН як джерело конституційного права України. Для досягнення цієї мети необхідно виконати такі завдання: здійснити аналіз Загальної декларації прав людини ООН як джерела конституційного права України, охарактеризувати Універсальний періодичний огляд у контексті реалізації положень Загальної декларації прав людини ООН та проаналізувати Універсальний періодичний огляд щодо України.

Стан дослідження. Проблематика Загальної декларації прав людини ООН як джерела конституційного права України є актуальною. Окремі її аспекти були предметом вивчення багатьох сучасних науковців, зокрема Ю.М. Бисаги, Д.М. Белова, А.Ю. Олійника, В.Ф. Погорілка, О.Ф. Фрицького.

Виклад основного матеріалу. Основою функціонування демократичної держави є реалізація прав людини. Декларативне закріплення прав людини не гарантує належну реалізацію цих прав, їх захист і забезпечення. Міжнародне співтовариство на універсальному рівні в межах ООН та її структурних підрозділів приділяє важливу увагу реалізації положень Загальної декларації прав людини ООН від 10 грудня 1948 року [1]. Щороку 10 грудня відзначається як міжнародний день прав людини.

Прийняття 28 червня 1996 року Конституції України [2] стало новим важливим кроком на шляху розвитку прав людини в незалежній Україні. Зміст головних міжнародних документів про права людини визначив зміст другого розділу Конституції України, забезпечивши тим самим його демократичне наповнення [3, с. 218]. Чинна Конституція України імплементувала всі основні положення міжнародно-правових актів із прав людини, насамперед Загальної декларації прав людини ООН [4, с. 21].

Відомий вітчизняний учений О.Ф. Фрицький наголошує, що міжнародні

договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, також є джерелами конституційного права, оскільки вони, згідно із частиною 1 статті 9 Конституції України, є частиною національного законодавства України [5, с. 50]. Таку ж думку поділяє більшість вітчизняних конституціоналістів, зокрема й Ю.М. Бисага та Ю.Ю. Бисага [6, с. 25]. З огляду на наведене можна стверджувати, що Загальна декларація прав людини ООН є невід'ємною частиною національного законодавства України та важливим джерелом конституційного права України.

У міжнародно-правовій доктрині домінує тенденція визнання примату міжнародного права над національним, проте конституційна практика деяких держав із різних причин не сприймає цю ідею, тому поряд із декларацією юридичної формули «міжнародне право – частина права країни», як і раніше, виходить із примату конституції щодо міжнародно-правових зобов'язань, у тому числі у сфері міжнародних гуманітарних стандартів [5, с. 184]. До таких країн, які визнають примат конституції відповідної країни над міжнародними договорами, належить також Україна. Згідно із частиною 1 статті 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, є частиною

національного законодавства України. А відповідно до частини 2 статті 9 Конституції України укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України.

Сучасне розуміння прав людини склалося після Другої світової війни. Кульмінацією цього процесу стало проголошення Генеральною Асамблеєю ООН Загальної декларації прав людини 10 грудня 1948 року. Стаття 1 Загальної декларації прав людини ООН проголошує, що всі люди народжуються вільними й рівними у своїх гідності та правах. Декларація починалася з преамбули, у якій було окреслено загальні засади, що визначають причини її проголошення. Статті 1 та 2 закладають фундамент, наголошуючи на принципах гідності, свободи, рівності й братерства. Основний текст Загальної декларації прав людини ООН формує чотири блоки. Перший блок (статті 3–11 Загальної декларації прав людини ООН) проголошує права індивіда, такі як право на життя й заборона рабства. Другий блок (статті 12–17 Загальної декларації прав людини ООН) проголошує права індивіда в громадянському й політичному суспільстві. Третій блок (статті 18–21 Загальної декларації прав людини ООН) проголошує духовні, публічні та політичні свободи, такі як свобода віросповідання й свобода асоціацій. Четвертий блок

(статті 22–27 Загальної декларації прав людини ООН) визначає соціальні, економічні та культурні права. Останні три статті Загальної декларації прав людини ООН присвячено обов'язкам індивіда перед суспільством, вони накладають заборону зловживання правами на шкоду тій меті, яку заклала в них ООН.

За Загальну декларацію прав людини ООН проголосували 40 держав, а 8 країн утрималися (Білоруська РСР, Чехословаччина, Польща, Українська РСР, Радянський Союз, Югославія, Південна Африка та Саудівська Аравія).

Загальна декларація прав людини ООН разом із Міжнародним пактом про громадянські та політичні права [7] та Міжнародним пактом про економічні, соціальні і культурні права [8], прийнятими Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 року, утворюють Міжнародний білль про права людини [9, с. 26].

Загальна декларація прав людини ООН уперше сформулювала ті права, які повинна мати кожна людина. Вона носила рекомендаційний характер, складалася з 30 статей, зміст яких було уточнено через інститути міжнародних угод, регіональних та національних конституцій і законів. Загальну декларацію прав людини ООН перекладено 375 мовами й діалектами мов.

Україна ратифікувала ці пакти в 1973 році. Те саме зробили понад

сто інших країн світу, тим самим зобов'язавшись узгодити національне законодавство з міжнародними стандартами. Міжнародно-правові акти отримали верховенство над внутрішнім законодавством, що надало можливість громадянину, чий політичні або громадянські права порушено, звернутися за захистом безпосередньо до Комітету з прав людини при ООН, якщо він вичерпав можливості захисту, надані національним законодавством. Якщо ж певне право людини не отримало конституційного закріплення з боку держави, воно визнається таким на основі міжнародних актів.

З тих пір щороку 10 грудня на рівні окремої людини, груп, організацій, урядів країн та ООН відзначається День прав людини. Зазвичай святкування кожної десятої річниці супроводжується кампанією з популяризації знань про людські права й Загальну декларацію прав людини ООН. Зокрема, 60-та річниця, що відзначалася в 2008 році, проходила під гаслом «Гідність та справедливість для всіх нас».

У контексті реалізації положень Загальної декларації прав людини ООН важливе значення має Універсальний періодичний огляд (англ. The Universal Periodic Review). Універсальний періодичний огляд (далі – УПО) – це найбільший світовий моніторинговий механізм щодо дотримання прав людини, у межах

якого кожна країна-член ООН мусить звітувати, як вона дотримується прав і свобод людини, та отримувати критичну оцінку свого звіту. Це нова система моніторингу прав людини Ради ООН із прав людини. Вона спрямовується на покращення ситуації з правами людини в кожній зі 193 країн, що входять до ООН. У межах цієї ініціативи держави-члени ООН безпосередньо перевіряють одна одну щодо дотримання прав людини. Цей механізм створено відповідно до Резолюції Генеральної асамблеї ООН від 15 березня 2006 року № 60/251, якою також було засновано Раду з прав людини. У цьому документі йдеться: «Огляд повинен бути механізмом співробітництва, заснованим на інтерактивному діалозі з повною участю зацікавленої держави. Такий механізм повинен доповнювати, а не дублювати роботу договірних органів».

У межах УПО Рада ООН із прав людини розглядає кожну зі 193 країн-членів ООН раз на чотири роки. Щорічно відбувається три сесії УПО, на яких розглядають по 48 країн. Водночас УПО – це безперервний процес; країни повинні здійснювати моніторинг того, як у них дотримуються права людини, протягом усіх чотирьох років.

У межах УПО здійснюється ревізія дотримання країнами взятих на себе зобов'язань та ухвалених договорів у межах міжнародного права. Зокрема,

відбувається огляд зобов'язань країн щодо таких питань:

- дотримання Статуту Організації Об'єднаних Націй;
- дотримання Загальної декларації прав людини ООН;
- дотримання договорів ООН із прав людини, ратифікованих країною, яка перебуває на розгляді УПО;
- дотримання добровільних зобов'язань, узятих на себе країною;
- дотримання міжнародного гуманітарного права.

УПО є важливим політичним процесом для країн, оскільки вони розглядаються такими ж країнами. Тому УПО може використовуватись як платформа для сприяння підвищенню поінформованості громадськості в питаннях прав людини.

Резолюцією Ради ООН із прав людини № 5/1 передбачено участь усіх релевантних і зацікавлених сторін у процесі УПО. Відповідно, вона регламентує на певних етапах участь регіональних міжурядових організацій, національних інститутів прав людини, а також представників громадянського суспільства, у тому числі неурядових організацій, правозахисників, академічних закладів і дослідницьких інститутів.

Для проведення огляду країни Робоча група з УПО використовує три документи:

- 1) *звіт країни*, що містить інформацію, підготовлену урядом пев-

ної країни про ситуацію з правами людини в ній через широкий загальнонаціональний процес консультацій. Кожна країна має надати таку інформацію: ключові національні пріоритети, ініціативи й зобов'язання, які вона планує взяти на себе з метою подолання викликів і перешкод задля покращення ситуації з правами людини; свої очікування щодо розбудови спроможності та заяви про свої потреби в технічній допомозі; будь-яку іншу релевантну інформацію. Під час повторних оглядів необхідно надавати звіт про виконання попередніх рекомендацій;

2) *зведений звіт* ООН, який готує Управління Верховного комісара з прав людини. У ньому стисло викладається інформація з різних документів ООН, наприклад звітів ООН, договірних органів, спеціальних процедур ООН тощо;

3) *зведений звіт* зацікавлених сторін – стислий звіт, який містить інформацію від неурядових організацій або організацій громадянського суспільства. Цей звіт готує Управління Верховного комісара з прав людини. Він містить короткий виклад інформації, що знаходиться у звітах, наданих організаціями, пов'язаними з виконанням міжнародних зобов'язань із прав людини й національного законодавства; перевірку виконання попередніх рекомендацій, наданих договірними

органами ООН і спеціальними процедурами; інтеграцію основних практичних рекомендацій із чіткими посиланнями на рекомендації договірних органів ООН і спеціальних процедур. Матеріали необхідно подавати до Секретаріату УПО у Швейцарії.

Перевірки УПО проводяться робочою групою Ради ООН із прав людини, що має назву Робоча група з УПО (на практиці до неї входять усі 47 членів Ради ООН із прав людини). Робоча група з УПО отримує підтримку від групи під назвою «трійка», до якої входять представники трьох країн Робочої групи з УПО (по одному представникові від кожної країни). Членів «трійки» обирають жеребкуванням із-поміж членів Ради ООН із прав людини. Кожну країну, яка перевіряється, розглядають різні трійки. Представниками членів трійки можуть бути дипломати або експерти, призначені країною.

До моменту проведення огляду країни, які є членами Робочої групи з УПО, можуть надсилати до «трійки» письмові запитання щодо країни, яка перевіряється. «Трійка» передає ці питання до Управління Верховного комісара з прав людини, звідки вони направляються до країни, якої вони стосуються. «Трійка» також готує доповідь Робочої групи з УПО спільно із зацікавленою країною та Управлінням Верховного комісара з прав людини.

Огляд складається з трьох основних частин:

а) засідання Робочої групи з УПО з метою обговорення ситуації щодо прав людини в країні, яка проходить розгляд;

б) Робоча група з УПО випускає свій звіт, що має назву Підсумкового звіту;

в) Підсумковий звіт затверджує Рада ООН із прав людини.

Під час засідання Робочої групи з УПО відбувається представлення та інтерактивний діалог. Під час представлення уряд країни, яка проходить огляд, представляє свій національний звіт про ситуацію щодо прав людини в країні, зокрема, про прийняття нових законів, політику, а також проблеми, які вимагають вирішення. Крім того, уряд надає відповіді на заздалегідь поставлені запитання. Інтерактивний діалог відбувається між країною, що проходить розгляд, і членами Робочої групи з УПО після подання уряду. На цьому етапі країни-спостерігачі (тобто країни-члени ООН, які не є членами Ради ООН із прав людини) також мають можливість виступити. Країни, які входять до Робочої групи з УПО, та країни-спостерігачі ставлять запитання й надають рекомендації країні, що проходила огляд. Представники країн, які входять до Робочої групи з УПО, можуть виступати до трьох хвилин кожен, а країн-спостерігачів – до двох хвилин.

Результатом УПО стає список рекомендацій, підготовлений іншими країнами щодо того, як поліпшити ситуацію з правами людини у країні. Ці рекомендації можна використати для початку змін у законодавстві або політиці країни.

Україна була однією з перших країн, які пройшли процедуру УПО в 2008 році. Наприкінці жовтня 2012 року Україна вдруге розглядалася іншими країнами-членами ООН щодо дотримання прав людини в державі в межах УПО. Україна надала відповідну Національну доповідь 13 вересня 2012 року [10].

УПО може використовуватись із метою висвітлення недоліків у захисті прав людини в Україні. У межах розгляду уряд України змушений звітувати за свою попередню діяльність. Також УПО може використовуватись для підвищення рівня інформованості про міжнародні стандарти прав людини в Україні. Під час попередньої сесії УПО в 2008 році Україна прийняла 32 та відхилила 3 рекомендації, висловлені під час інтерактивного діалогу.

Робоча група з УПО, утворена відповідно до Резолюції Ради ООН із прав людини від 18 червня 2007 року № 5/1, провела свою чотирнадцяту сесію з 22 жовтня по 5 листопада 2012 року. Огляд України було проведено на п'ятій зустрічі 24 жовтня 2012 року. Делегацію України очолював Урядовий уповноважений

у справах Європейського суду з прав людини Н.С. Кульчицький. Протягом листопада 2012 року Робоча група з УПО ухвалила Підсумковий звіт по Україні. Його затвердила Рада ООН із прав людини в березні 2013 року. 3 травня 2012 року Рада ООН із прав людини обрала наступну групу доповідачів («трійку») для огляду щодо України: Камерун, Саудівську Аравію, Еквадор. Відповідно до пункту 15 додатка до Резолюції Ради ООН із прав людини № 5/1 було видано такі документи для розгляду України: а) Національну доповідь (письмову презентацію), виконану відповідно до пункту 15 «а» (A/HRC/WG.6/14/UKR/1); б) Добірку, підготовану Управлінням Верховного комісара ООН із прав людини відповідно до пункту 15 «б» (A/HRC/WG.6/14/UKR/2); в) Резюме, підготовлене Управлінням Верховного комісара ООН із прав людини відповідно до пункту 15 «с» (A/HRC/WG.6/14/UKR/3 та A/HRC/WG.6/14/UKR/3.corr1) [11].

Далі розглянемо основні проблеми щодо виконання Україною міжнародних зобов'язань згідно з УПО 2012 року.

Помітними тенденціями у 2010–2011 роках стали використання кримінального судочинства для політичних переслідувань представників політичної опозиції й громадянських рухів, звуження політичної свободи, руйнування

незалежності судової системи, політичні втручання в судові процеси, жорстокість кримінально-правової політики, значне збільшення порушень свободи мирних зібрань, збільшення випадків обмеження свободи слова та утисків журналістів.

Нова адміністрація поступово перейшла до політичних переслідувань своїх опонентів і критиків. Першим прикладом переслідувань громадських активістів стало ув'язнення на 15 діб двох протестувальників проти вирубки дерев у харківському лісопарку в червні 2010 року, яких «Міжнародна амністія» визнала в'язнями сумління (єдиний такий випадок за 20 років незалежності трапився в 2004 році). А 11 серпня 2010 року за підозрілих обставин зник журналіст В.П. Климентьєв, який займався антикорупційними розслідуваннями представників органів влади та був редактором місцевої газети «Новий стиль». Донині пошуки не дали результатів, кримінальне розслідування не було проведено швидко й ефективно. Правозахисник А.Е. Федосов декілька разів піддавався фізичним нападам після оприлюднення результатів моніторингу дотримання прав людини в психіатричних закладах Автономної Республіки Крим, після чого мусив переховуватись і зрештою отримав політичний притулок в іншій країні. У кримінальному розслідуванні цих

випадків йому було відмовлено. У жовтні 2010 року за поданням прокуратури було прийнято рішення суду про примусову госпіталізацію до психіатричної клініки профспілкового активіста А.В. Бондаренка через подання занадто великої кількості скарг на працівників суду й прокуратури. Він мусив переховуватися, і лише через декілька місяців це рішення було скасовано судом у касаційному порядку.

Загалом у 2010–2011 роках різним формам політичного переслідування були піддані близько 60 представників громадськості та 11 громадських організацій із 17 регіонів країни. Щодо 30 людей було порушено кримінальні справи, у 3 випадках було порушено адміністративні справи, у 2 випадках – цивільні справи про відшкодування шкоди. Щодо однієї людини було винесено рішення про застосування примусових заходів медичного характеру. 27 людей зазнали обмеження свободи (арешт, утримання під вартою або ув'язнення) на різні терміни, 16 чоловік зазнали фізичного насильства, троє емігрували та отримали статус біженця.

Важливою проблемою є також **виконання Україною рішень міжнародних органів**. В Україні прийнято спеціальний закон щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини – Закон України «Про виконання рішень та застосування

практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року [12]. Проте будь-якого спеціального регулювання щодо виконання рішень інших міжнародних органів в Україні не існує. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ зайняв позицію, за якою висновки Комітету ООН із прав людини не розглядаються як рішення міжнародної судової установи, що робить неможливим виконання заходів індивідуального характеру. Так, 19 липня 2011 року Комітет ООН із прав людини ухвалив два висновки за індивідуальними повідомленнями в справах «Щітка проти України» [13] та «Бутовенко проти України» [14]. В обох справах Комітет ООН із прав людини визнав порушення статті 7 та різних аспектів статті 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. В обох висновках було зазначено, що держава-учасниця зобов'язана «надати ефективний засіб правового захисту, у тому числі проведення безстороннього, ефективного й ретельного розслідування заяв про катування та жорстоке поводження, а також порушення кримінальної справи щодо відповідальних за них; розгляд питання про повторний судовий розгляд із дотриманням усіх закріплених у Пакті гарантій або про його звільнення; надання жертві повного відшкодування, у

тому числі виплату відповідної компенсації».

В.В. Щітка звернувся до Верховного Суду України 25 вересня 2011 року із заявою про перегляд судових рішень, винесених у його кримінальній справі. Проте 3 листопада 2011 року Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ відмовився допустити справу до розгляду у Верховному Суді України. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ дійшов такого висновку: «Комітет із прав людини не є судовим органом, його рішення за формою й змістом не є судовими рішеннями та з юридичної точки зору не мають обов'язкової сили». Аналогічне рішення було прийнято Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ за зверненням О.М. Бутовенка [15, с. 29–30].

Проблеми з визнанням обов'язкової сили судових рішень не постають щодо рішень Європейського суду з прав людини. Однак процедура перегляду рішень національних судів за наслідками встановлення порушення права на справедливий суд викликає досить серйозні труднощі, особливо в людей, які перебувають під вартою. Процесуальні закони обмежують право звернутися із заявою про перегляд судових рішень строком лише в один місяць із моменту, коли особі стало відомо

про те, що рішення Європейського суду з прав людини стало остаточним.

У справі за заявою І.М. Нечипорук про перегляд судових рішень унаслідок Рішення Європейського суду з прав людини в справі «Нечипорук та Йонкало проти України» [16] Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ постановив, що заяву про перегляд судових рішень має право подати лише сама особа, на користь якої постановлено рішення Європейського суду з прав людини, тому заява, подана його адвокатом, не може розглядатися. Це фактично позбавляє особу права на юридичне представництво та робить практично неможливим виконання всіх вимог, які висуває Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ як умову прийнятності заяви. З практики відомо, що Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ усе більше розширює перелік вимог до такої заяви, значно виходячи за межі, передбачені законом.

Незважаючи на численні рекомендації міжнародних інституцій, **Україна не ратифікувала Статут Міжнародного кримінального суду**, підписаний нею 20 січня 2000 року. Відповідно до висновку Конституційного Суду України від 11 липня 2001 року положення абзацу 10 пре-

амбули та стаття 1 Статуту Міжнародного кримінального суду не відповідають Конституції України, оскільки «Міжнародний кримінальний суд <...> доповнює національні органи кримінальної юстиції», що не передбачено Конституцією України. За понад 11 років вітчизняний законодавець навіть не підготував змін до Конституції України з метою ратифікувати Статут Міжнародного кримінального суду.

Україна не має законодавчих та інституційних механізмів для імплементації рекомендацій міжнародних інституцій, окрім часткової регламентації виконання рішень Європейського суду з прав людини. Заключні рекомендації органів ООН не перекладаються українською мовою та не доносяться до відома відповідних органів влади й громадськості. Не існує жодної програми дій чи концепції дій органів влади у сфері прав людини [15, с. 28–29].

Розглянемо основні рекомендації щодо покращення стану виконання міжнародних зобов'язань Україною згідно з УПО 2012 року:

1) ратифікувати Статут Міжнародного кримінального суду та внести всі необхідні зміни в національне законодавство;

2) підписати й ратифікувати Міжнародну конвенцію ООН щодо захисту всіх осіб від насильницького зникнення;

3) впровадити в адміністративну практику Декларацію ООН щодо правозахисників та зупинити переслідування правозахисників і громадських активістів; розширити співпрацю органів влади з громадськими правозахисними організаціями через проведення постійних консультацій, створення дорадчих консультаційних органів, обговорення проектів нормативно-правових актів у сфері прав людини;

4) розробити відповідний національний механізм для впровадження рекомендацій органів ООН та інших міжнародних організацій, що передбачатиме переклад українською мовою всіх рекомендацій, розсилання їх відповідним органам влади та створення спеціальних планів дій на їхнє виконання, які мають затверджуватися різними центральними органами влади [15, с. 29];

5) поширити норми законодавства, яке передбачає перегляд судових рішень за наслідками рішень міжнародних судових інституцій, на рішення або висновки будь-яких міжнародних органів, за якими Україна визнала компетенцію розглядати індивідуальні скарги чи повідомлення;

6) збільшити строк для подачі заяви про перегляд судових рішень, скасувавши взагалі такий строк для перегляду вироків у кримінальних справах;

7) спростити процедуру ініціювання перегляду рішень, які набрали законної сили, унаслідок винесення рішень міжнародними судовими установами, виключити з умов прийнятності бюрократичні вимоги, не виправдані з позиції ефективного перегляду справ [15, с. 31].

У межах УПО щодо України 2012 року було наголошено також на багатьох інших проблемних питаннях. На сьогодні окремі з них уже позитивно вирішено, щодо деяких є прогрес їх вирішення, а щодо інших нічого не зроблено. Проте, на жаль, у зв'язку з буремними подіями 2013–2015 років виникло також чимало нових проблем щодо реалізації прав людини в Україні, а саме: належне розслідування злочинів, вчинених проти мирних демонстрантів під час Революції гідності (Євромайдану) як у місті Києві, так і в окремих регіонах; терористичні акти, диверсії; проблеми з влаштуванням внутрішніх переселенців (внутрішньо переміщених осіб) з Донецької й Луганської областей, Автономної Республіки Крим та міста Севастополя; труднощі щодо забезпечення, реалізації й захисту прав людини та громадянина під час проведення антитерористичної операції. На жаль, наступний УПО щодо України міститиме також згадку про сучасний конфлікт на Донбасі. Сподіваємось, що на той час його вже буде вирішено мирним

шляхом, і Україна зможе належним чином виконати свої зобов'язання щодо забезпечення, реалізації та захисту прав власних громадян на всій території України в її визнаних міжнародною спільнотою кордонах.

Висновки. Отже, Загальна декларація прав людини ООН є основоположним актом міжнародного права у сфері прав людини, а також невід'ємною частиною національного законодавства України й важливим джерелом конституційного права України. Чимало її положень та ідей знайшли відображення й закріплення в окремих статтях розділу 2 Конституції України.

Належне забезпечення, захист та реалізація прав і свобод людини, відповідно до положень Загальної декларації прав людини ООН, є важливим чинником подальшого мирного розвитку людства, забезпечення співіснування різних ідеологій, релігій, світоглядних концепцій на місцевому, національному, регіональному й універсальному рівнях, розбудови громадянського суспільства, утвердження верховенства права в окремих державах, розбудови їх як демократичних і правових держав.

Існують перспективи подальших наукових досліджень у цьому напрямі, зокрема, щодо порівняльно-правового аналізу реалізації Загальної декларації прав людини ООН в Україні та інших

країнах Європи, впливу Загальної декларації прав людини ООН на забезпечення прав людини в умовах демократичної й правової держави, становлення прав людини в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Загальна декларація прав людини ООН від 10 грудня 1948 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015.
2. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Конституційне право України : [підручник] / [В.Ф. Погорілко, О.Ф. Фрицький, О.В. Городецький та ін.] ; за ред. В.Ф. Погорілка. – К. : Наукова думка, 2003. – 733 с.
4. Права людини / Ю.М. Бисага, М.М. Палінчак, Д.М. Бєлов, М.М. Данканич. – Ужгород : Ліра, 2003. – 164 с.
5. Фрицький О.Ф. Конституційне право України : [підручник] / О.Ф. Фрицький. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 536 с.
6. Конституційне право України : [навч. посібник] / [Ю.М. Бисага, Ю.Ю. Бисага, Д.М. Бєлов та ін.] ; за ред. Ю.М. Бисаги. – Ужгород : Ліра, 2007. – 372 с.
7. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
8. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042.
9. Олійник А.Ю. Конституційно-правовий механізм забезпечення основних свобод людини і громадянина в Україні : [монографія] / А.Ю. Олійник. – К. : Алерта ; КНТ ; Центр навчальної літератури, 2008. – 472 с.
10. Национальный доклад от 13 сентября 2012 года, подготовленный Украиной в рамках второго цикла Универсального периодического обзора в соответствии с резолюциями Совета ООН по правам человека от 18 июня 2007 года № 5/1 и от 25 марта 2011 года № 16/21 и решением Совета ООН по правам человека от 17 июня 2011 года № 17/119 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1347532524>.
11. Рекомендації країн-членів ООН Україні (2012 рік) в рамках Універсального періодичного огляду від 5 квітня 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1365164453>.
12. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 року // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 30. – Ст. 260.
13. Shchetka vs. Ukraine (Communication № 1535/2006) : UN Doc CCPR/C/102/D/1535/2006 of 19th July 2011 / Human Rights Committee [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ccprcentre.org/doc/OP1/Summaries/101/1535%202006%20Ukraine.pdf>.
14. Aleksandr Butovenko vs. Ukraine (Communication № 1412/2005) : UN Doc CCPR/C/102/D/1412/2005 of 19th July 2011 / Human Rights Committee [Електронний ресурс]. –

Режим доступу : <http://ccprcentre.org/doc/OP1/Summaries/101/1412-2005-Aleksandr%20Butovenko%20%20vs%20Ukraine.pdf>.

15. Загальні механізми захисту прав людини : доповідь Коаліції Громадських організацій, представлена до Універсального періодичного огляду ООН 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://csdp.org.ua/upload/file/UPR%20Ukraine%202012%20Stakeholders%20Reports_Ukr.pdf.

16. Нечипорук та Йонкало проти України : Рішення Європейського суду з прав людини від 21 квітня 2011 року (заява № 42310/04) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/974_683.